

ЗЛОЧИННІСТЬ В ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ: ЗАГЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Ключові слова: Економічна злочинність, паливно-енергетичний комплекс, заходи боротьби зі злочинністю.

Keywords: Economic crime, fuel and energy complex, measures to combat crime

Анотація: Розглянуто кримінологічну характеристику злочинності в паливно-енергетичній сфері. Розкрито ознаки та запропоновано профілактичні заходи.

Abstract: Criminological characteristics of crime in fuel and energy sphere are considered. Features are revealed and preventive measures are proposed.

В умовах ринкової економіки, конкурентних умов все частіше спостерігається підвищення рівня злочинів у сфері економіки, одним з видів яких є злочини у паливно-енергетичній сфері України. Особливість цих злочинів полягає у їх посяганні на енергетичну безпеку держави, яка є важливою частиною національної безпеки України.

Для розуміння сутності і природи злочинності паливно-енергетичного спрямування, слід дати характеристику злочинності у сфері економіки. Так, у науці відсутня єдність думок щодо самого поняття та його дефініції. Наприклад, Головкін Б.М. у своїх роботах зазначає, що злочинність у сфері економіки - це корислива злочинна діяльність службових осіб та інших учасників економічних відносин, спрямована на заподіяння матеріальної шкоди підприємствам, установам, організаціям різних форм власності або суб'єктам господарювання [1, с. 130]. Тоді як Кузнецова Н. вважає, що економічна злочинність характеризується двома складовими: посягання на власність і підприємницькі злочини [2, с. 529].

Кримінальний кодекс України (далі - КК) містить Розділ VII «Злочини у сфері господарської діяльності», який визначає перелік злочинів у сфері економіки, проте економічні злочини можна зустріти й у інших розділах КК. Слід відмітити, що злочини у сфері економіки є ширшим поняттям ніж економічні злочини, бо економічна злочинність в широкому сенсі включає в себе злочини, що вчиняються у сфері власності, господарсько-економічної діяльності, в сфері економічної безпеки і зокрема, злочини в паливно-енергетичній сфері.

Можна виокремити декілька основних ознак злочинності у сфері економіки: матеріальна, формальна, родова, видова. Так, матеріальною ознакою злочинності у сфері економіки є незаконне збагачення шляхом заподіяння матеріальної шкоди юридичним і фізичним особам, що займаються економічною діяльністю. Формальною ознакою злочинності у сфері економіки є суб'єкт спричинення матеріальної шкоди. Родовою ознакою даного різновиду злочинності є економічна спрямованість злочинних посягань, що передбачає певну сукупність різнорідних груп злочинів, об'єднаних на основі сталих зв'язків між окремими елементами єдиного механізму організації та функціонування національної економіки, а також спільними кримінальними інтересами контингенту злочинців щодо незаконного збагачення у процесі здійснення безпосередньої господарської діяльності або управління й контролю за нею [2, с. 130].

Щодо видової ознаки, то вона являє собою поділ різних корисливих злочинів за видами економічної діяльності. Наприклад, досліджуваний злочин можна віднести до виду злочинів у

сфері постачання електроенергії та газу. Оскільки паливно-енергетичний комплекс (далі – ПЕК) становить собою частину національної економічної системи, то й злочини проти ПЕК належать до злочинності у сфері економіки.

Цікаво, що паливно-енергетичний комплекс як цілісний механізм господарювання охоплює технологічно організовану діяльність із виробництва енергоносіїв: видобуток — транспортування — переробка — розподіл — обмін — використання (споживання) [3, с.195]. Відповідно, на кожному з цих етапів може здійснюватися злочинне посягання, яке характеризується певними особливостями. Тобто суб'єкт може вчинити злочин проти ПЕК як під час створення, так і під час споживання відповідних енергоресурсів.

Як влучно зазначає Головкін Б.М., специфіка злочинів досліджуваної категорії полягає в тому, що вони охоплюються єдиним економічним процесом з виробництва енергоносіїв і вчиняються в ході здійснення промислової, господарської, фінансової та службової діяльності. Особливим є також суб'єкт їх вчинення. Наприклад, це може бути як працівник, так і службова особа, яка здійснює певні функції з управління ПЕК.

Окремі фахівці визначають ПЕК як «сукупність галузей, компаній, організацій, пов'язаних із виробництвом енергії, палива і забезпеченням ними споживачів», розширюючи тим самим коло головних суб'єктів [4, с. 8].

Слід відмітити, що злочини, які складають злочинність у паливно-енергетичній сфері є різномірними й залежно від об'єкта посягання, можна виокремити такі: електроенергетичні, нафтогазові, вугільні. Всі ці сфери у єдності становлять основу для енергетичної незалежності країни, а тому посягання на них є вкрай небезпечним.

За статистичними даними, у паливно-енергетичному комплексі, на думку експертів, найбільш привабливою сферою щодо здійснення злочинних атак є нафтогазова (46,4%) та електроенергетика (37,3%) [5, с. 23]. Вважаю, що такі дані є логічними, оскільки ці галузі є найбільш прибутковими, відіграють вагому роль у ПЕК, а система протидії злочинності є недосконалою.

У зв'язку з вищевизначеним, особливу роль мають відігравати заходи боротьби зі злочинністю, а особливо заходи запобігання вчиненню злочинів у сфері ПЕК. На сьогодні значну роль у запобігання злочинності у паливно-енергетичній сфері відіграють Державна аудиторська служба України та Державна фіскальна служба. Науковці відмічають неефективність діяльності цих органів, а тому кажуть про необхідність залучення громадськості до контрольних заходів у сфері ПЕК.

У зв'язку з вищезазначеним, важливим напрямом запобігання злочинності у сфері ПЕК є забезпечення ефективного громадського контролю за законністю діяльності органів влади та управління у відносинах із суб'єктами господарювання у паливно-енергетичній сфері.

Важливо також не забувати про профілактичні заходи, наприклад забезпечення координації діяльності правоохоронних органів на міжнародному рівні, створення єдиної нормативної бази з питань протидії злочинам у сфері економіки, широке використання можливостей співпраці з державними та міжнародними організаціями, активізація роботи щодо створення широкої мережі з обміну інформацією та її використання [6, с.195].

Як бачимо, злочини у сфері ПЕК становлять особливу небезпеку для держави, а тому запровадження нових методів боротьби та запобігання злочинам у цій сфері має стати першочерговим завданням держави. Ефективна реалізація вищезазначених заходів може сприяти зниженню рівня злочинності у сфері економіки.

Список використаної літератури:

1. Головкін Б.М. Поняття злочинності у сфері економіки. Форум права. 2013. № 3. С. 128-133.
2. Несімко О.Д. Правопорушення в сфері економіки - конфлікт економічних інтересів. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». 2016. № 850. С. 526-532.
3. Головкін Б.М. Поняття злочинності економічної спрямованості у паливно-енергетичному комплексі. Вісник академії правових наук України. 2012. № 1. С. 193-202.
4. Злочинність у паливно-енергетичній сфері України: кримінологічна характеристика та запобігання : монографія/ Б. М. Головкін, Г. Ю. Дарнопих, І. О. Христиня та ін. ; за заг. ред. Б. М. Головкіна. Х.: Право. 2013. 248 с.
5. Величко В.О. Аналіз факторів, що впливають на «рейдерську привабливість» підприємств паливно-енергетичного комплексу. Комунальне господарство міст. 2016. випуск 129.

С. 23-28.

6. Ревак І. О. Організована злочинність у сфері економіки як загроза економічній безпеці держави. Проблеми формування та реалізації конкурентної політики: матеріали ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції. 2013. С. 194–195.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ

У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017